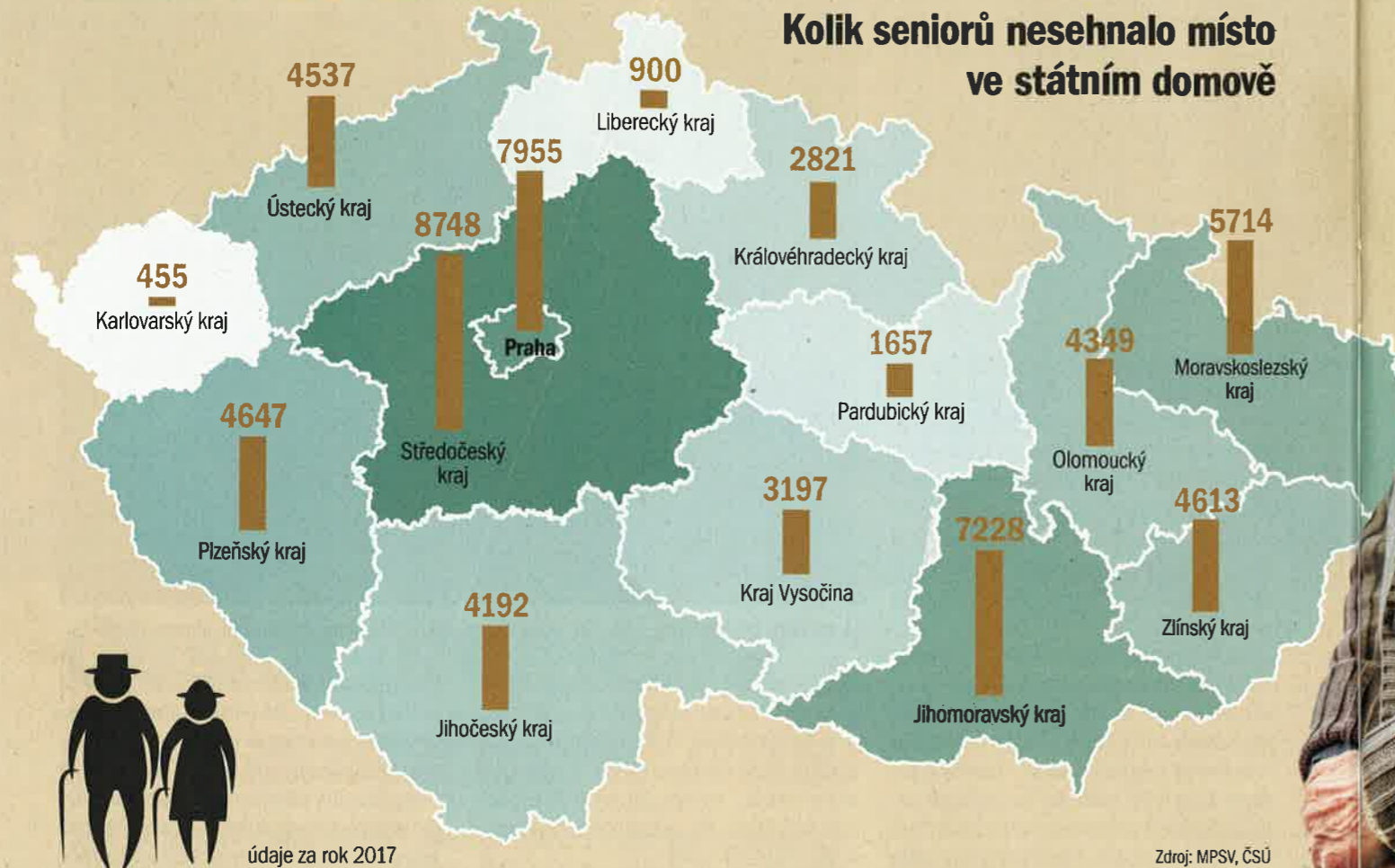

Kolik seniorů nesehnalo místo ve státním domově

V současné době disponují domovy pro seniory zhruba 37 tisíce lůžky, to znamená, že mohou teoreticky přijmout pouhá dvě procenta obyvatel Česka nad 65 let. Podle Ludka Šídla a Jany Křesťanové, autorů článku o stárnutí populace v časopise Demografie, bude nezbytné, aby se do roku 2030 zvýšil počet míst s pečovatelskou službou o 10 až 22 tisíc – tedy až o dvě třetiny. Při průměrném počtu 75 lůžek v jednom domově pro seniory to znamená, že by se do té doby mělo postavit asi 300 nových zařízení.

Sendvičová generace

Podle vyjádření ministerstva práce a sociálních věcí však není několikanásobně zvýšení stávajících kapacit organizačně, finančně či environmentálně možné a ani žádoucí. „Z hlediska kvality života, podpory politiky aktivního stárnutí i preferencí seniorů je vhodnější co nejdříve setrvání v domácím prostředí. Také v případě léčení, například po úrazu, má pobyt v domácím prostředí pozitivní vliv na psychiku a usnadňuje rekonvalescenci. Dlouhodobé řešení problému tedy nespočívá pouze ve zvyšování kapacit pobytových zařízení,“ řekla TÝDNU Barbara Hanousek Eckhardová, vedoucí tiskového oddělení MPSV. Zároveň dodala, že aktuálním cílem ministerstva je zaměřit se na zlepšení situace neformálních pečujících, tedy rodiny a blízkých příbuzných.

Ne vždy je však domácí péče o seniory možná. V posledních dvaceti letech se hovoří o takzvané sendvičové generaci – tak je označována skupina lidí středního věku, která se stará o své nesamostatné děti a současně o staré rodiče. To je ▶

Domovy pro seniory: luxus pro šťastlivce

Česko stárne. V roce 2060 budou tvořit téměř třetinu populace lidé starší 65 let. Domovy pro seniory jsou však plné už nyní a výstavba nových není v plánu. Podle státu by se o nejstarší generaci měla postarat hlavně rodina.

Když Havelkovi začali před rokem hledat zařízení, kam by mohli umístit maminku, která přestávala být soběstačná, čekalo je nemilé zjištění. „Máme plno. Vaši přihlášku zaevidujeme, a pokud se něco uvolní, ozveme se vám,“ oznámili jim tenkrát v pěti domovech pro seniory v okolí Mladé Boleslavi. Podle odborníků však může být čekací doba na lůžko v sociálním zařízení pět, někdy dokonce až deset let. „Raději

se poohlédněte po jiných zařízeních. Do státu se do státního domova je téměř nemožné,“ radili jim tenkrát. Poptávka po pobytových službách pro seniory výrazně převyšuje nabídku. Podle údajů Českého statistického úřadu domovy předloni nevyhověly 61 013 žadatelům. Další 22 348 odmítnutých žadatelů evidují instituce se zvláštním režimem určené lidem s Alzheimerovou chorobou nebo dalšími typy demencí. Nejhorší

situace je ve Středočeském kraji. V roce 2017 tamní domovy pro seniory odmítly celkem 8748 žádostí o pobyt. „Aktuálně evidujeme přibližně šest set přihlášek, některé jsou i z roku 2001,“ řekl TÝDNU Aleš Vychodil, ředitel Domova U Anežky, jenž disponuje dvěma středisky ve Středočeském kraji – Benátkách nad Jizerou a Luštěnicích. Kapacita jejich zařízení pro 130 klientů je momentálně naplněna na sto procent. „Lůžko se u nás uvolní, jen když někdo zemře,“ dodává Vychodil.

Na stárnutí nejsme připraveni

S vyšší úrovní zdravotnictví a obecným blahobytem se prodlužuje i šance dožít se vyššího věku. Průměrná délka života se jen za posledních dvacet let u mužů

zvýšila o 5,7 roku, u žen o 4,5 roku. Tím v populaci výrazně přibývá seniorů. Ti by podle prognózy Českého statistického úřadu měli tvořit za deset let více než pětinu obyvatel, v roce 2060 dokonce téměř třetinu. Zároveň se mění reprodukční chování obyvatel. Lidé odkládají početí potomků (průměrný věk prvorodiček se posunul na hranici třiceti let) a snižuje se i celkový počet dětí na jednu rodinu. Průměrný věk se sice tedy zvyšuje, ale nepřibývá lidí, kteří by se o stárnoucí generaci postarali.

Také počty domovů pro seniory v posledních letech spíše stagnují. Podle Jiřího Horeckého, prezidenta Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, za tím stojí dva důvody. „Sociální služby v Česku jsou dlouhodobě podfinancovány,“ řekl TÝDNU. Ministerstvo práce a sociálních věcí letos rozdělí na investice do zařízení pro sociální služby 400 milionů korun. To by však podle Horeckého vystačilo pouze na výstavbu dvou průměrných domovů. Tyto peníze ale nejsou určeny pouze na výstavbu nových domovů, nýbrž i na opravy těch stávajících.

Druhým důvodem je systém financování a regulace sociálních služeb, které brání soukromníkům ve větších investicích a provozování těchto zařízení. „Většina soukromých zařízení není zařazena do krajských sítí, což pro ně v praxi znamená, že nedostávají žádné státní dotace,“ upozorňuje Horecký (více viz str. 39).

Jak získat místo v domově

- Senioři odkázaní na péči druhých mají nárok na příspěvek na péči. Jeho výše se odvíjí od stupně závislosti, pohybuje se mezi 880 a 13 200 korunami měsíčně. V případě pobytu v domově se z něj hradí ubytování a strava. (Od 1. 4. se příspěvek na péči pro osoby ve III. a IV. stupni závislosti, které nevyužívají pobytové sociální služby, zvyšuje na 19 200 Kč.) Žádost o příspěvek se podává na krajské pobočce úřadu práce.
- Přihlášku do domova seniorů podává buď sama osoba, která potřebuje sociální službu, nebo její opatrovník. V přihlášce se uvádějí informace týkající se zdravotního stavu, sociálního prostředí a soběstačnosti. Doba od podání žádosti po přijetí je

velmi individuální. Něco jako pořadník neexistuje. Přednost mají ti, kdo jsou na tom zdravotně nejhůře. Sociální pracovníci pravidelně vyrážejí do terénu a zjišťují stav a míru potřeby konkrétních osob.

- Každý žadatel si může podat několik přihlášek najednou, jejich počet není omezen. Pokud však seniory v některém z nich přijmou, je nutné o tom informovat zbylé domovy.
- Žádat o pobyt lze i v jiných krajských než jen tam, kde má senior trvalé bydliště. Většinou se dbá na krajské členění, někdy ale domov může udělat výjimku.
- Pokud dojde ke zhoršení zdravotního stavu seniory, je doporučeno přihlášku aktualizovat. Zvýší se tím šance na přijetí.

náročné finančně, časově, ale také psychicky. „Za maminkou jsem jezdila každý den dopoledne, manžel pak odpoledne. Vzhledem k tomu, že máme tři malé děti, to pro nás bylo velmi vysilující. Nárazově jsme využívali služeb pečovatelky, ale na naše finanční možnosti to byla poměrně drahá záležitost,“ vypráví paní Havelková.

Centrum Elpida, vzdělávací a kulturní instituce pro seniory, upozorňuje ještě na další problém v souvislosti se stárnutím populace, o němž se v Česku mluví jen velmi málo – péči o vlastní rodiče v době, kdy už se sami dostáváte do seniorského věku. Například nejstarší Češka, která zemřela letos v lednu, se dožila 109 let. Její dcera přitom sama byla řadu let v důchodu. Podobné případy nejsou výjimkou. Podle České správy sociálních zabezpečení žilo v naší republice na konci loňského září 385 žen a 52 mužů, kterým bylo přes sto let.

Chcete péči? Zaplatte

V Česku je aktuálně registrováno 533 domovů pro seniory, z tohoto počtu přibližně osmnáct procent patří soukromým provozovatelům. Důchodci se stávají „horkým zbožím“. Na nedostatek míst ve státních institucích zareagovali podnikatelé, a roste tedy počet zařízení soukromých. Za pobyt tady si ale připlatíte. Zatímco ve státním domově se průměrný měsíční poplatek pohybuje od 10 do 15 tisíc korun, v tom soukromém bývá o 10 až 20 tisíc korun vyšší (viz Kolik stojí péče o seniory). „Nakonec jsme maminku umístili do privátního domova poblíž Prahy

Kapacita domovů pro seniory

	2007	2017
počet lůžek	41 618	37 037
počet neuspokojených žádostí	48 131	61 013

za sedmadvacet tisíc měsíčně. Část nákladů se naštěstí dá hradit z příspěvku na péči, zbytek doplácíme my. Dost nás ale překvapilo, že ve srovnání se zařízením státním, mnohem levnějším, nenabízí to soukromé vlastně nic navíc,“ pokračuje ve vyprávění rodina Havelkova.

Soukromníci se však brání: „Výše ceny se odvíjí i od toho, zda dané zařízení má, či nemá podporu v podobě dotací od kraje, města či státu. Ty jsou bohužel primárně rozdělovány mezi nesoukromá zařízení. Dotace slouží jako vyrovnávací platby, to znamená, že dorovnávají měsíční provozní náklady na jednoho klienta,“ vysvětluje Michaela Kopřivová ze společnosti SeneCura, která je v Česku největším soukromým provozovatelem domovů pro seniory.

I přes vysoké poplatky jsou však také soukromé domovy téměř plné. SeneCura v Česku aktuálně provozuje 14 Senior-Center s celkovou kapacitou téměř dva tisíce lůžek. „Poměr nabídky a poptávky se regionálně liší, u nově otevřených domovů máme větší volné kapacity, například v Kolíně, Liberci nebo v Praze-Slivenici. Jinde máme volných kapacit méně. Klienta většinou přijmeme do několika týdnů,“ uvádí Kopřivová.

Nelegální podnikavci

Přibývá také osob, které si otvírají vlastní zařízení pro seniory a tváří se, že jde o legální podnik. Nesplňují však zákonné podmínky – po seniorech žádají nepřiměřeně vysoké částky a nedokážou jim zajistit dostatečnou péči. Několik podobných „domovů“ bylo dokonce vyšetřováno kvůli možnému týrání klientů.

Ministerstvo ani krajské úřady přitom nemají pravomoc zabránit vzniku či uzavřít zařízení nebo ubytovny, které sociální péči poskytují neoprávněně. Zároveň nemohou lidem zakázat tyto služby využívat. „Odhaduji, že v Česku je nyní přes šedesát nelegálních poskytovatelů sociálních služeb. Ti provozují různé penziony pouze na základě volných živnostenských oprávnění, a tedy v rozporu se zákonem, a nutno dodat, také mimo dohled registrujících orgánů či inspekce kvality sociálních služeb,“ upozorňuje Horecký. Před výběrem sociální služby doporučuje nahlédnout do registru (dostupný na iregistry.mpsv.cz), zda má dané zařízení všechna potřebná povolení.

Pavína Nešněrová

Kolik stojí péče o seniory

LDN – pobyt hradí pojišťovna

Jde o nemocniční zařízení, pobyt je možný pouze tři měsíce. Poté je nutné hledat jiné.

Denní a týdenní stacionáře – 130 až 500 Kč za den (podle rozsahu péče)

V denním stacionáři seniory pobývají přes den (za poplatek pro ně pečovatelská i přijedou a večer je zase odvezou domů), v týdenním pobývají od pondělí do pátku. Zákon o sociálních službách stanovuje maximální sumu, kterou si stacionáře mohou za své služby účtovat (130 až 210 korun). V ceně však není zahrnuto jídlo, odvoz či nadstandardní péče v případě omezené soběstačnosti. Každý úkon navíc se platí zvlášť. Například za pomoc při použití WC se připlácí až 80 korun.

Terénní pečovatelská služba – 2500 až 8000 Kč za měsíc

Pečovatelé pomáhají seniorovi s hygienou, oblékáním, úklidem, obstarávají běžné nákupy. Vedle hodinové sazby se za každou činnost navíc opět připlácí – například 70 korun stojí praní a žehlení kilogramu prádla.

Dům s pečovatelskou službou – 4000 až 6000 Kč za měsíc + poplatky za služby (cenové rozmezí jako u terénní péče)

Domovy s pečovatelskou službou (někdy označované jako byty zvláštního určení) jsou vhodné pro relativně soběstačné seniory.

Domovy pro seniory – 10 000 až 15 000 Kč za měsíc

Zákon opět stanovuje limity pro pobyt

a stravu – maximální částka za poskytnutí jídla činí 170 korun denně, ceny za ubytování nesmějí překročit 210 korun. Měsíčně by tak měli seniory platit maximálně 11 780 korun. V ceně není zahrnuta pečovatelská služba. Ta se ze zákona hradí z příspěvku na péči. Vedle toho si některé domovy účtují poplatky za nejrůznější fakultativní služby, jejichž cenu zákon neupravuje. Obecně platí, že po úhradě ubytování a stravy musí seniorům zůstat minimálně patnáct procent jejich důchodu.

Soukromá zařízení – 25 000 až 40 000 Kč za měsíc

Ceny za stravu a ubytování nejsou omezeny zákonem. Zřizovatel si je tedy určuje zcela individuálně.

Bez razantní reformy to nepůjde

Sociální služby v Česku jsou kvalitní, ale je jich zoufale málo. „Bohužel nejsou politickou prioritou,“ říká **JIŘÍ HORECKÝ**, prezident Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR.

VÍCE PENĚZ. Výdaje na sociální služby výrazně rostou. Již nyní chybějí minimálně dvě miliardy korun, které kraje požadují po MPSV.

Míst v domovech pro seniory je opravdu málo. Co s tím?

Musí dojít ke změně financování, jasnějšímu vymezení rolí a kompetencí od státu a kraje až po města a obce, podpoře investic do sociálních služeb a zrušení diskriminačního prostředí vůči soukromým poskytovatelům.

Jaké další mezery – vedle dlouhodobého podfinancování – český sociální systém podle vás má?

Sociální služby bohužel nejsou – oproti školství či zdravotnictví – politickou prioritou. Odborníci se však shodují, že vzhledem ke změnám, které očekáváme, dostane v příštích deseti letech dlouhodobá péče výraznější akcent. Další problém vidím ve volném systému příspěvků na péči. Je vyplácen hotově, a ne vždy je využíván na zajištění péče – ať už domácí, či pobytové, tedy v domově. Společně s námi mělo takto volný systém ještě Vlámko, které od něj nyní ustupuje.

Kolik by se mělo do sociálních služeb investovat?

Již nyní chybějí minimálně dvě miliardy korun, které kraje požadují po MPSV. Výdaje na sociální služby výrazně rostou jednak z důvodu zvyšování platů a mezd, jednak mírným zvyšováním kapacit. Pokud se státní dotace meziročně sníží například o deset procent, bude to

Jiří Horecký (41)

V sociálních službách působí od roku 1999, nejprve byl ředitelem Famí charity v Táboře, od roku 2004 do roku 2008 vedl G-centrum – domov pro seniory, pečovatelská služba, denní stacionář. V roce 2007 byl zvolen prezidentem Asociace poskytovatelů sociálních služeb v České republice a tuto funkci vykonává na plný úvazek. Je zároveň prezidentem Evropské asociace služeb pro seniory. V letech 2013–2017 působil jako poradce ministra práce a sociálních věcí Františka Koníčka, později ministryně Michaely Marksově. S manželkou a dvěma dětmi žije v Táboře.

znamenat pokles kapacit o tři až čtyři procenta a samozřejmě plošné snížení kvality služeb včetně přetěžování zaměstnanců.

Jak se díváte na soukromé poskytovatele sociálních služeb? Je to příhodná alternativa ke státním institucím, nebo jen dobrý byznys?

Soukromý sektor výrazně narůstá ve většině evropských zemí a je to pochopitelné – reaguje na rostoucí poptávku. Je však třeba rozlišovat mezi poskytovateli soukromými legálními, registrovanými a těmi nelegálními. V případě nelegálních zařízení jde opravdu jen o to, slušně vydělat. U těch soukromých bych o dobrém byznysu nemluvil. Investovat do sociálních služeb znamená vynaložit miliardy s tím, že návratnost investice je třeba až za deset let. To není zrovna výhodné. A co se týče vysokých poplatků, jež se u soukromých poskytovatelů platí, nezbyvá mi než s politováním konstatovat, že vzhledem k tomu, že nedostávají státní dotace, to asi ani jinak nejde. Ten rozdíl si logicky musejí kompenzovat jinak.

Obstáby české domovy pro seniory z pohledu kvality služeb ve srovnání se zbytkem Evropy?

České sociální služby zaznamenaly v posledních deseti až patnácti letech veliký kvalitativní posun. Příkladem je třeba počet jednolůžkových pokojů, kterých je více než dvoulůžkových, počet tří- a více-lůžkových pokojů činí už jen šest a půl procenta. Pokud bych osobně porovnal kvalitu bytových služeb pro seniory, pak je Česko nejlepší ve srovnání s východoevropskými, baltskými a balkánskými zeměmi a naprosto srovnatelné se zeměmi, jako jsou Francie, Španělsko, Itálie či Belgie.

A kde jsou na tom lépe?

Největší vybavenost sociálními službami vykazují skandinávské státy, dále například Švýcarsko či Nizozemsko, kde naopak dochází ke snižování počtu lůžek v domovech pro seniory a vzniku nových typů bydlení s dostupnými terénními či ambulantními službami.